

GÖTEBORGS UNIVERSITET

För hållbar utveckling
- i ämnet Företagsekonomi på gymnasiet

Anne-Louise Wensberg

LAU690

Handledare: Christina Kärrqvist

Examinator: Pia Nykänen

Rapportnummer: HT08-2611-214

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: För hållbar utveckling i ämnet Företagsekonomi på gymnasiet

Författare: Anne-Louise Wensberg

Termin och år: HT08

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Christina Kärrqvist

Examinator: Pia Nykänen

Rapportnummer: HT08-2611-214

Nyckelord: Hållbar utveckling, Företagsekonomi, Utbildning för hållbar utveckling

Sammanfattning

Syfte

Syftet med uppsatsen är att ge förslag på vad undervisning för hållbar utveckling kan innehålla i ämnet Företagsekonomi på gymnasiet.

Huvudfråga

- Vilket innehåll kan en relevant och aktuell utbildning för hållbar utveckling inom ämnet Företagsekonomi ha?

Metod och material

Jag har valt att intervjua representanter för fem organisationer som på olika sätt arbetar med hållbar utveckling för att få uppslag om ett relevant ämnesinnehåll för hållbar utveckling i ämnet Företagsekonomi. Resultatet från den undersökningen bildade tillsammans med litteraturstudier grunden för ett förslag till ämnesinnehåll. Detta presenterades för elever i gymnasieskolans årskurs tre som rangordnade förslagen. De tre områden som eleverna fann mest intressanta jämfördes sedan med kursplanen för ämnet Företagsekonomi. Jag diskuterar med utgångspunkt från några av Glen S Aikenheads perspektiv på lärande innehållet i de tre ovannämnda förslagen relaterat till ämnet Företagsekonomi.

Resultat

Det framgår av skolans styrdokument *att* det finns ett uppdrag att undervisa i frågor gällande hållbar utveckling. Däremot ges inte lika tydliga direktiv *vad* som ska finnas med i ämnesinnehållet. Som lärare inom ett enskilt ämne är det viktigt att få en klar bild av hur utbildning för hållbar utveckling ska se ut.

I ämnet Företagsekonomi finns ett flertal kärnområden vilka på ett naturligt sätt kan innehålla moment som kan kopplas samman med hållbar utveckling. Affärsidé, redovisning, kalkylering, marknadsföring och entreprenörskap är exempel på sådana.

Betydelse för läraryrket

Att föra in arbetet med hållbar utveckling i ämnet handlar i första hand om att utveckla och sätta nytt ljus på de grundkunskaper som redan förmedlas. Det är i första hand inte något nytt som ska läras ut. Snarare är det fråga om nya perspektiv på det som redan görs. Frågor om hållbar utveckling har sedan flera år tillbaka på olika sätt och i olika grad styrt företagets verksamhet. Hållbar utveckling i ämnet Företagsekonomi handlar om ett annat och delvis nytt angreppssätt gällande innehåll och didaktik.

Förord

När nu min utbildning till lärare närmar sig sitt slut har jag som uppsatsämne valt att skriva om hållbar utveckling relaterat till ”mitt” ämne Företagsekonomi. Det har på många sätt varit ett spännande och mångfacetterat ämne att gripa sig an. Mina kunskaper kring den komplexitet frågorna besitter har ökat. Jag kommer definitivt att verka för att frågorna om hållbar utveckling i framtiden får ökad integration i ämnet Företagsekonomi.

Tack till min handledare Christina Kärrqvist och tack till alla er som på olika sätt har hjälpt mig slutföra detta arbete.

Anne-Louise Wensberg

Innehållsförteckning

Förord	4
1. Inledning	6
2. Syfte och frågeställningar	7
2.1 Syfte	7
2.2 Problemformulering med underliggande frågeställningar	7
3. Teoretisk anknytning	7
3.1 Hållbar utveckling ett begrepp med flera definitioner	7
3.1.1 Allmänt om definition	7
3.1.2 Näringsliv och definition gällande hållbar utveckling	8
3.1.3 Definition med den sociala dimensionen i fokus	9
3.2 Kort historisk tillbakablick, hållbar utveckling	9
3.2.1 Allmänt	9
3.2.2 Företagen	9
3.2.3 Utbildning	10
3.3 Hållbar utveckling och skolan	11
3.3.1 Vad säger skolans styrdokument om hållbar utveckling?	11
3.3.2 Skollagen	11
3.3.3 Läroplanen	11
3.3.4 Kursplaner	12
3.3.5 Göteborgs stads skolplan	12
3.3.6 Vad tar läroböckerna i ämnet företagsekonomi upp angående hållbar utveckling?	12
3.4 Utbildning för Hållbar utveckling	13
3.4.1 Allmänt	13
3.4.2 Vad ska skolan undervisa om?	13
3.4.3 Vad ska undervisningen lyfta fram?	15
3.5 Ämnesöverskridande utbildning för hållbar utveckling.	16
4. Arbetets upplägg och genomförande	17
4.1 Vetenskapsteoretiska betraktelsesätt	17
4.2 Datainsamlingsmetod	17
4.2.1 Litteraturstudier	17
4.2.2 Studier via Internet	18
4.3 Metod och metodval	18
4.3.1 Intervjuer	18
4.3.2 Enkäten	19
4.3.3 Validitet, Reliabilitet och generalitet	19
4.3.4 Analysmetod	20
4.3.5 Etiska frågor i samband med undersökningen	20
5 Resultatredovisning	21
5.1 Intervjuer med organisationerna	21
5.2 Förslag till ämnesinnehåll för hållbar utveckling i ämnet företagsekonomi	22
5.3 Enkätundersökning	23
6 Slutdiskussion	24
6.1.1 Ämnesförslaget och kursplanen för Företagsekonomi	26
6.1.2 Ämnesförslagen ur tre av Aikenheads perspektiv	27
6.1.3 3 av Lundegårds didaktiska spelregler	28
Källförteckning	30
Bilaga 1	31
Bilaga 2	32
Bilaga 3	33
Bilaga 4	34

1. Inledning

I den allmänna debatten sätter man ofta ett motsatsförhållande mellan hållbar utveckling och marknad, när de i verkligheten är intimt beroende av varandra. Utan marknadsekonomin är utveckling inte möjlig, och utan hållbar utveckling kommer marknadsekonomin att förgöra sig självt.¹

De problem vi ser idag är inte av en sådan art att det finns snabba och enkla lösningar. Miljö, ekonomiska och sociala frågor är sammanflätade i en struktur där frågor, länder och kulturer hamnar i konflikt med varandra.

Vid klimatkonferensen i Nairobi, november 2006, höll Kofi Annan sitt sista stora tal som generalsekreterare för FN. Han lyfte fram affärsvärldens och företagens viktiga roll i arbetet för en hållbar utveckling.

Förändringar i hur företag betar sig och hur privatpersoner investerar kommer att visa sig minst lika framgångsrikt när det gäller att vinna kampen om klimatet som direkta statliga åtgärder.²

Att skolan har ett uppdrag att undervisa i frågor gällande hållbar utveckling framgår av skolans styrdokument men även av överenskommelser såsom Baltic 21 Education. Däremot ges inte lika tydliga direktiv *hur* denna utbildning ska ske eller *vad* som ska finnas med.

FN har förklarat åren 2005-2014 som ett decennium för utbildning för hållbar utveckling. Valet av mitt uppsatsämne känns i högsta grad aktuellt. Jag valde ämnet på grund av ett grundläggande intresse för frågor om hållbar utveckling, inte minst ur ett företagsekonomiskt perspektiv. Framgångsrika företag har idag hållbar utveckling högt upp på sin agenda.

Det borde nu vara dags att gå från ord till handling – att integrera frågor om hållbar utveckling i kursen Företagsekonomi på gymnasiet.

---

¹ Ur Statsminister Fredrik Reinfeldts inledningsanförande vid Hållbarhetskommissionens seminarium om finanssektorn, klimatet och hållbar utveckling Stockholm 22 oktober, 2008

² Kofi Annan, Nairobi november 2006

2. Syfte och frågeställningar

2.1 Syfte

Syftet med uppsatsen är att ge förslag på vad undervisning för hållbar utveckling kan innehålla i ämnet Företagsekonomi på gymnasiet.

Uppdraget för skolan; att arbeta för hållbar utveckling finns i styrdokumenterna på nationell och regional nivå. Genom att intervjua representanter för organisationer som arbetar för hållbar utveckling och företagande kunde jag sammanställa förslag på ämnesinnehåll. Jag inhämtade därefter elevers syn på vilka delar av förslaget de tyckte verkade mest intressanta.

2.2 Problemformulering med underliggande frågeställningar

Följande frågor leder till uppsatsens syfte:

- Vad är hållbar utveckling?
- Vad säger styrdokumenterna om hållbar utveckling?
- Vilket innehåll kan en relevant och aktuell utbildning gällande hållbar utveckling inom ämnet Företagsekonomi ha?

3. Teoretisk anknytning

Den här delen av uppsatsen innehåller avsnitt om begreppet och definitionen av hållbar utveckling. Dessutom ges en kort historisk tillbakablick. Jag tar också upp skolan och hållbar utveckling, styrdokumenterna och andra faktorer som kan påverka val av ämnesinnehåll.

3.1 Hållbar utveckling ett begrepp med flera definitioner

Under arbetet med rapporten har jag kunnat konstatera att det finns flera olika definitioner av hållbar utveckling.

3.1.1 Allmänt om definition

Den mest allmängiltiga definitionen av hållbar utveckling presenterades 1987 av Brundtlandkommissionen.

”En hållbar utvecklig tillgodoser nuvarande generationers behov utan att äventyra kommande generationers möjlighet att tillgodose sina behov” (Myndigheten för Skolutveckling 2004:113 BR sid. 3).

Brundtlandkommissionens definition är vagt hållen. Kanske är det den egenskapen som gjort definitionen populär. Vagheten innebär en risk för urvattning. Definitionen kan användas för att gynna egenintresse. Brundtlanddefinitionen är den centrala utgångspunkten för den internationella diskussionen om hållbar utveckling (Björneloo 2007 sid.20).

En av kritikerna till den mer allmänt hållna definitionen är Cedric Cullingford. Han menar att i detta klichéernas tidevarv blir begreppet i sig ett mål och inte den verklighet som begreppet ska representera. Definitionen av hållbar utveckling är delvis mycket enkel och moralisk, den riktar uppmärksamheten mot att den egna girigheten kan få långsiktiga och förödande konsekvenser för andra. Delvis är den så allmänt hållen att politiker som vill ha väljarna på sin sida och näringslivet som vill nå konsumenter kan använda den för egna syften. Cullingford menar att universiteten har en viktig roll i att värna om begreppet och lyfta fram komplexiteten. Det finns risk för att det väsentliga i meningen av hållbar utveckling annars försvinner i mediebruset (Blewitt & Cullingford 2004 sid.17f).

I dokumentet "Caring for Earth" (IUCN, UNEP, WWF) har hållbar utveckling fått en annan definition.

"*Sustainable development* is used in this Strategy to mean: improving the quality of human life while living within the carrying capacity of supporting ecosystems"
(IUCN, UNEP & WWF 1991 sid.10).

Definitionen är daterad 1991. Det meningsfulla med denna typ av definition ifrågasätts eftersom internationell politik präglas av stormaktspolitik. De miljöavtal som kommer till kraft är kompromisser och alla nationer följer inte avtalen (Björneloo 2007 sid. 21).

3.1.2 Näringsliv och definition gällande hållbar utveckling

Högskoleverket har gett ut rapporten "Perspektiv på hållbar utveckling – Erfarenheter från högskola och näringsliv" (Rapport 2 005:47 R). I rapporten skriver Magnus Enell om näringslivets förhållande till definitionen av hållbar utveckling. Han menar att använda begrepp som "framtida generationer" till näringslivets högsta chefer och politiker inte är pedagogiskt.

En VD på ett företag kan försvinna med mycket kort varsel p.g.a. otillfredsställande ekonomiska och finansiella resurser. På ett företag är en affärsplan eller en strategisk plan baserad på ett tre- eller femårsperspektiv. Definitionen på hållbar utveckling för politiker och företag bör därmed baseras på en annan värdenorm. Det handlar om att *ta ansvar* – för ekonomi, miljö, hälsa, säkerhet, arbetsmiljö och sociala aspekter (Högskoleverket 2005:47 R sid.49).

Ekonomerna myntade på 70-talet uttrycket "Tripple Bottom Line". För företagen handlar arbetet med hållbar utveckling om en resa där man inte har ett slutligt mål. Det gäller att komma närmare och närmare målet, utan att komma ända fram. Uppgiften är att arbeta för ekonomi, miljö och socialt ansvar (Högskoleverket Rapport 2005:47 R sid. 49 f.).

3.1.3 Definition med den sociala dimensionen i fokus

En mer vidgad definition av begreppet hållbar utveckling kom 2006 från ”Local Governments for Sustainability”. Den har sin utgångspunkt i människors och samhällets behov. Definitionen syftar till att integrera de miljömässiga, sociala och ekonomiska förhållandena. Här finns ett betraktelsesätt med den sociala dimensionen i fokus.

Hållbar utveckling är en utveckling som förser ett samhälles alla invånare med grundläggande miljömässiga, ekonomiska och sociala tjänster utan att hota livskraften hos de naturliga, byggda och sociala system var på försörjningen av dessa tjänster är beroende (Björneloo 2007 sid. 26f).

3.2 Kort historisk tillbakablick, hållbar utveckling

3.2.1 Allmänt

Miljöfrågorna och arbetet för hållbar utveckling har en relativt kort historia. På 60-talet skrev författaren Rachel Carson boken *Tyst vår*. Boken tog upp människans negativa påverkan på miljön, framförallt spridandet av miljögifter. Boken betraktades av vissa som en väckarklocka medan andra uppfattade den som ren science fiction (Högskoleverket 2005:47 R sid. 50).

En startpunkt för arbetet med hållbar utveckling var den UNESCO konferens som hölls 1968. Då diskuterades rationellt användande av resurser ur ett miljömässigt och globalt perspektiv (Björneloo 2007 sid. 25).

Den första internationella miljökonferensen hölls i Stockholm 1972 efter ett svenskt förslag till FN. Denna konferens var viktig i starten för ett nytt arbetsområde inom FN, miljöfrågor.

FN: s generalförsamling tillsatte 1983 kommissionen för miljö och utveckling även kallad ”Brundtlandkommissionen”. Efter 4 års arbete presenterades en rapport som kom att få stor uppmärksamhet. Rapporten lyfte fram begreppet ”hållbar utveckling”. En definition presenterades tillsammans med de tre grundstenar som man menade att hållbar utveckling ska byggas på. Dessa var ekologisk-, social- och ekonomisk hållbarhet.

Det största och kanske mest spektakulära mötet i FN: s historia var miljökonferensen i Rio de Janeiro 1992. Mötet samlade många av världens ledare. Vid detta möte skrev över hundra av ledarna under ett gemensamt handlingsprogram, en dagordning inför det 21: a århundradet, mer känt som Agenda 21 (Myndigheten för skolutveckling: Hållbar utveckling i praktiken 2004).

Miljökonferensen i Johannesburg 2002 var en uppföljning på Riokonferensen. Syftet var att skapa en implementeringsplan för arbetet med hållbar utveckling. På konferensen kom utbildningsfrågor för hållbar utveckling att diskuteras.

3.2.2 Företagen

Företagens del i arbetet för hållbar utveckling har förändrats över tiden. Under 70-talet gav företagen en ganska summarisk information om sitt miljöarbete till myndigheter och media. Det accepterades fram till början på 80-talet då kraven på information ökade från samhällets sida.

Under 90-talet formaliserades samhällets krav för hur redovisningen av företagens miljöarbete skulle ske och hur det skulle dokumenteras. Det dröjde fram till de första åren på 2000-talet innan företagen hade vidgat sin redovisning från att redovisa sitt miljöarbete till att redovisa sitt arbete med hållbar utveckling.

Ett flertal modeller för hur företagen ska redovisa sitt hållbarhetsarbete har tagits fram. Ingen av dessa modeller har fått total genomslagskraft. Global Reporting Initiative (GRI) bildades 1999. Deras arbetsmodell har fått ett stort erkännande. Behovet av att systematisera innehållet i företagens miljö- och hållbarhetsredovisningar med riktlinjer utgjorde grundförutsättningen för bildandet. Att utveckla och sprida globalt användbara standarder och riktlinjer för redovisningen av hållbar utveckling är GRI: s uppdrag.

Den brittiske ekonomen Richard Stern redogjorde 2006 för hur klimatförändringarna kan hämma den ekonomiska tillväxten. Hans artikel ”Stern Review on the Economics of Climate Change”, fick stort medieutrymme (Högskoleverket 2005:47 R sid. 50f).

3.2.3 Utbildning

Vid rådsrådet i Göteborg 2004, talade FN: s dåvarande generalsekreterare Kofi Annan om utbildningens roll för arbetet med hållbar utveckling. Han menade att uppgiften är att ta hållbar utveckling från att vara en idé till att vara konkret verklighet för människor över hela världen. Vägen dit går via utbildning och han lyfte fram utbildningsledarnas och lärarnas roll i det fortsatta arbetet (Björneloo 2006 sid.22).

FN: s generalförsamling har beslutat om ett årtionde för utbildning med fokus på hållbar utveckling. I detta arbete ska biologisk mångfald, vattenförsörjning, hållbar produktion och konsumtion, fattigdom, jämställdhet och hälsofrågor vara i fokus under ett årtionde 2005-2014.

I Agenda 21 betonas också utbildningens centrala roll i arbetet för hållbar utveckling

Utbildning, inbegripet formell utbildning, det allmänna medvetandet och yrkesutbildning, bör anses vara en process genom vilken människor och samhällen kan uppnå den högsta graden av självförverkligande. Utbildning är avgörande för att främja en hållbar utveckling och förbättra människors förmåga att lösa miljö- och utvecklingsproblem (Miljö- naturresursdepartementet 1993 sid. 519).

För att kunna få fram en regional handlingsplan för det egna Agenda 21: s arbetet beslöt sig regeringscheferna för länderna i Östersjöregionen att samarbeta. Denna handlingsplan fick namnet Baltic 21. Utbildning är en del av det arbetet. Utbildningsministrarna arbetade fram en överenskommelse ”Agenda 21 för utbildning för hållbar utveckling i Östersjöområdet” (Regeringskansliet 2002 Baltic 21 Education sid.3).

Dokument förespråkar att utbildning för hållbar utveckling ska ske ur ett brett perspektiv

Utbildning för hållbar utveckling skall grunda sig på en integrerad ekonomisk, social och miljömässig utveckling och omfatta en bred uppsättning av anknyttande ämnen som demokrati, jämställdhet mellan könen och

mänskliga rättigheter. Denna breda inställning måste finnas i både naturvetenskap och samhällsvetenskap och bör komplettera och bygga på existerande miljöundervisning.³

Från att hållbar utveckling har varit en teknik- och naturvetenskaplig fråga är det nu en förskjutning mot samhällsvetenskap inklusive ekonomi. Frågor som beteende och strukturer har blivit mer aktuella vilket innebär att forskningen nu är mer samhällsvetenskapligt inriktad (Myndigheten för skolutveckling: Hållbar utveckling i praktiken sid.17f).

3.3 Hållbar utveckling och skolan

3.3.1 Vad säger skolans styrdokument om hållbar utveckling?

Uppdraget att utbilda för en hållbar utveckling har formulerats i internationella överenskommelser och nationella styrdokument som styr skolans verksamhet (www.skolverket.se).

3.3.2 Skollagen

Skollagen innehåller grundläggande bestämmelser om utbildning gällande samtliga skolformer. Skollagen skriver övergripande om skolans mål och riktlinjer för verksamhetens utformning. (Lärarens Handbok 2005 sid.5) Mål och riktlinjer för miljöperspektivet nämns på följande sätt i skollagen:

Verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö (Skollagen (1985:1100) 1 kap.2 §).

3.3.3 Läroplanen

Läroplanerna utfärdas av Regeringen. Läroplanen för de frivilliga skolformerna, dit gymnasieskolan räknas benämns Lpf 94. Läroplanen beskriver bland annat värdegrund, uppdrag samt arbetets mål och riktlinjer och ska tillsammans med skollagen styra skolornas verksamhet (Läraryrket 2005 sid.5). Mål och riktlinjer för miljöperspektivet nämns på följande sätt i Lpf 94.

Miljöperspektiv i undervisningen skall ge eleverna insikter så att de dels själva kan medverka till att hindra skadlig miljöpåverkan, dels skaffa sig ett personligt förhållningssätt till de övergripande och globala miljöfrågorna. Undervisningen bör belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa en hållbar utveckling (www.skolverket.se).

LPF94 tar också upp andra perspektiv som kan ge läraren stöd i arbetet med att utveckla undervisningen för hållbar utveckling. Beträffande uppdraget kan man läsa:

Skolan ska förmedla sådana mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram som alla i samhället behöver (Läraryrket 2005 sid.39).

Genom studierna skall eleverna skaffa sig en grund för livslångt lärande. Förändringar i arbetslivet, ny teknologi, internationaliseringen och miljöfrågornas komplexitet ställer nya krav på människors kunskaper och sätt att arbeta (Läraryrket 2005 sid.39).

---

³ Agenda 21 för utbildning för hållbar utveckling i Östersjöområdet – Baltic 21E
Antagen av utbildningsministrarna vid möte på Haga slott den 24–25 januari 2002

3.3.4 Kursplaner

Kursplaner är bindande föreskrifter som uttrycker de krav staten ställer på utbildningen i olika ämnen. De är uppdelade ämnesvis. Kursplanerna kompletterar övriga styrdokument och anger syfte, mål att sträva mot och ämnets karaktär.

Kursplan företagsekonomi

Följande delar i kursplanen kan verka vägledande för undervisning för hållbar utveckling.

- *Utbildningen i ämnet företagsekonomi syftar till att utveckla förmågan att analysera och kritiskt bedöma företagsekonomiska problem samt att med hjälp av lämpliga metoder lösa dessa.*
- *Ämnet företagsekonomi syftar även till att öka förståelsen av företags och organisationers roll och villkor i samhället.*
- *Utbildningen utvecklar förmågan att i förvärvslivet liksom i samhällslivet i övrigt kunna påverka beslut som är viktiga för företagen, samhället och för individen själv.*
- *Entreprenörskap och företagsutveckling har stor betydelse för samhällets utveckling och för sysselsättningen. Utbildningen syftar till att stimulera intresset för entreprenörskap och att utveckla förmågan att ta initiativ och ansvar.*

3.3.5 Göteborgs stads skolplan

Skollagen säger att varje kommun ska upprätta en skolplan. Syftet med dokumentet är bland annat att definiera områden som ska prioriteras i skolverksamheten under de närmaste åren. Göteborgs stads skolplan 2007-2008 är framtagen i samarbete med skolledare, politiker, föräldrar, lärare och elever. Även organisationer och representanter för Göteborgs universitet har ingått i den grupp som tagit fram skolplanen. Den fastställer att "Göteborg strävar efter hållbar utveckling såväl miljömässigt som socialt. Förskolor och skolor arbetar med att utveckla barnen och de ungas kompetens för att leva i ett hållbart samhälle" (www.goteborg.se).

3.3.6 Vad tar läroböckerna i ämnet företagsekonomi upp angående hållbar utveckling?

Tom Wikman skrev 2004 sin avhandling *På spaning efter den goda läroboken*. I denna avhandling konstaterade han att det sätt som information presenteras på i läroböcker kan på grund av böckernas auktoritet fungera som en oavsiktlig läroplan (Wikman 2004 sid.79).

Johan Nelson, Universitetslektor på Malmö Högskola, menar att studier av hur läroböcker används i undervisningen visar att lärare gärna följer boken istället för att planera efter egna tankar och kursplanen. Man låter boken bestämma både arbetsgång och innehåll. (Hur används läroboken av lärare och elever? Artikel ur tidskriften NorDiNa, nr 4 2006 sid.16) Med detta som bakgrund valde jag att undersöka vad några av de läroböcker som används idag i ämnet Företagsekonomi tar upp gällande hållbar utveckling. Jag har studerat åtta av de läroböcker som används för de grundläggande kurserna. Vilka dessa böcker är redovisas i bilaga 1.

Enbart en av böckerna använder begreppet hållbar utveckling. Det är Glerups *Take Off* från 2008 av Eriksson, Hurtig och Mannerfalk vilken anger Brundtlandskommissionens definition av hållbar utveckling. Dessutom anges begreppets engelska översättning. Vidare redogör författarna kort för vad ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet innebär. Avsnittet om hållbar utveckling vävs samman med hållbar samhällsutveckling och företagets arbete för att kvalitetssäkra sina produkter.

3.4 Utbildning för Hållbar utveckling

3.4.1 Allmänt

Myndigheten för skolutveckling gav 2004 ut en temaskrift *Lärande om hållbar utveckling*. I den konstateras att kvantitativt är det vanligast med pedagogisk verksamhet kring miljöfrågor i förskolan och grundskolans tidigare år. Vidare säger man att under grundskolans senare år, i gymnasieskolan och inom vuxenutbildningen minskar förekomsten av miljöperspektiv. Lärare menar att uppdelningen i kurser samt organisatoriska svårigheter hindrar ämnesintegration och därmed breddningen mot sociala och ekonomiska frågor.

Man konstaterar också att den sammantagna bilden är att lärande om hållbar utveckling, som begreppet beskrivs i nationella styrdokument och internationella överenskommelser, ännu inte fått något brett genomslag i skolorna. Begreppet är bekant men innebörden och innehållet tycks på de flesta håll inte ha realiserats i undervisningen (Myndigheten för skolutveckling 2004 *Lärande om hållbar utveckling* sid.12).

3.4.2 Vad ska skolan undervisa om?

Genom ett humanistiskt sätt att förhålla sig till naturvetenskapliga ämnen vill Glen S. Aikenhead knyta samman utbildningen och skolan med samhället och dess kultur. För att skapa ett bredare perspektiv resonerar han i sin bok *Science Education for Everyday Life* kring frågan om vad skolan ska undervisa om. Resonemangen kretsar kring frågor om relevans och för vem det ska vara relevant. För att strukturera relevansfrågorna har han valt att se på undervisningen utifrån sju perspektiv.

”Wish-they-Know Science”

Den vedertagna kunskapen, den som kan mätas och inte ifrågasätts i den egna kulturen förespråkas ofta av den akademiska världen, av skolpolitiker och av lärare i NO ämnen. Ofta anses denna kunskap vara mest värd. Kunskap som är central i den egna kulturen är inte med säkerhet det i en annan kultur. Den här typen av kunskap är ofta lämplig för så kallad katederundervisning och skolorna har tradition att förmedla sådan kunskap.

I vissa utbildningskulturer anses det att man sviker eleverna om man inte förmedlar denna vedertagna kunskap. Däremot är det inte säkert att denna typ av undervisning leder till de bästa resultaten i högre utbildning. Paradoxalt nog visar undersökningar att det inte alltid är de elever som fått traditionell undervisning i till exempel kemi och fysik, i den grundläggande undervisningen, som klarar universitetsutbildningar inom de naturvetenskapliga ämnena bäst.

”Need-to-Know Science”

Utgångspunkten för perspektivet är att alla människor som individer, grupper eller allmänheten i stort söker kunskap när de behöver den. För att fatta rätt beslut eller hantera speciella situationer krävs kunskap. När ett verklighetsanknutet behov av kunskap uppstår vaknar viljan att lära sig.

De olika erfarenheter och behov av kunskap som personer har leder till att variationerna av vilken sorts kunskap som behövs är mycket stora. Även tiden kan variera. Behovet av viss kunskap kan uppstå många år efter avslutade studier. Den traditionella kunskapen ger sällan hjälp i sådana

situationer, däremot är kunskap om vetenskap, hur vetenskap utvecklas och blir till användbar. För att lösa samhällsanknutna problem är även kunskaper om forskning och forskares arbetssätt av stort värde.

”Functional Science”

Functional science är den kunskap som behövs på en arbetsplats eller i ett speciellt sammanhang. Oftast är dessa kunskaper så specifika att de måste läras in i situationen, exempelvis på en arbetsplats. De allmänna lite grundare kunskaperna som inhämtats tidigare värderas inte särskilt högt på arbetsplatser. Däremot är förmågan att lära sig och att kommunicera vetenskapligt av stort värde.

Vad arbetsgivare söker är därför ofta individer med speciella egenskaper i stället för individer med speciella kunskaper. Kreativa personer med engagemang och intresse är eftertraktade. Effektivitet, förmåga att arbeta i team och initiativförmåga är exempel på sådana egenskaper.

Grundläggande matematisk förståelse och IT kunskaper värderas högt av arbetsgivare. När representanter för näringslivet blir delaktiga i skolans verksamhet ökar motivationen hos eleverna att lära sig praktiska kunskaper. Det visar sig att även inläringen av Wish-they-Know Science underlättas i det sammanhanget.

”Enticed-to-Know Science

Att bli lockad till kunskap, det är media och Internet experter. Inom detta område finns experter som väljer vad som ska lyftas fram. De har stor kunskap beträffande att nå ut till mottagaren och skapa uppmärksamhet.

För att nå fram och väcka intresse arbetar medierna med raffinerade metoder. Vetenskap blandas med nyhetsjournalistik. Informationen har gjorts mer tillgänglig och spetsinriktad. Katastrofer, överhängande faror och moraliska frågor blandas med vetenskap som kan skifta i kvalitet. Rätt eller fel, här handlar det om att få uppmärksamhet. Detta leder till att det krävs ett stort mått av ifrågasättande. Samtidigt kan skolan använda medierna och dra nytta av deras professionalism för att skapa intresse.

”Have-Cause-to-Know Science”

Den allt snabbare samhällsförändringen gör att vi ständigt ställs inför nya situationer. Det behövs kunskaper både för att klara av vardagslivet och för att kunna fatta beslut i situationer av ett nytt slag. Experter inom samhällsvetenskap har oftast störst förmåga att värdera vilken sorts kunskap nya situationer kräver. Genom samarbete mellan naturvetenskaplig expertis och representanter för myndigheter, politiker och institutioner kan det bli tydligt vilken sorts kunskap som bör prioriteras.

Tvärvetenskapliga perspektiv är ofta användbara när nya situationer uppstår. Att ensidigt ge vetenskaplig information leder ofta till missuppfattningar. Informationen måste ges i ett sammanhang som tar hänsyn till den kultur kunskapen ska användas i.

”Personal-Curiosity Science”

När intresset finns engageras både ”hjärna och hjärta” i inläringen på ett för inläringen positivt sätt. Det kan också medföra ett för stort engagemang och överkänslighet. Vilka ämnen vi är intresserade av är beroende av till exempel ålder och kön. Generellt sätt är elever i västvärlden mer skeptiska till vetenskapsmän än elever i utvecklingsländerna. I de fattigare länderna finns en mer humanistisk syn på forskaren som en person som arbetar för de fattiga och utsatta.

Intresset för ett visst ämne är beroende av hur ämnet sammanfattas och benämns. Konkreta och verklighetsnära beskrivningar skapar mer intresse än abstrakta beskrivningar. För att få fram

elevernas intresse kan frågeställningar till dem se olika ut. Frågor som syftar på nutid och frågor som syftar på deras framtid ger olika svar. Genom att be eleverna beskriva vilka faror de uppfattar med utgångspunkt i nuvarande situation, kan vi få en bild av vad eleverna anser sig behöva för kunskaper i framtiden. Sammanfattningsvis är det kunskaper om sex, droger, överbefolkning och miljöförstöring som har högst prioritet hos elever.

”Science-as-Culture”

Kulturen i samhället avgör vad som anses relevant. Skolan har sina traditionella prioriteringar men påverkas av kulturen utanför skolan. I skolan undervisas, granskas och mäts eleverna och denna process socialiserar dem in i den rådande kulturen. Eleverna kan vara delaktiga både i lokala, nationella och globala kulturer. Elever kan ha stort engagemang utan att ha stora kunskaper i en fråga. Detta kan förklaras av att eleverna tillhör en kultur med starkt engagemang. Genom att kulturen är inspirerande kan intresset och viljan att påverka vara stor.

Ämnesbaserade utställningar är exempel på att vetenskap och kultur kan formalisera sitt samarbete. I skolan bedrivs ofta projektbaserad undervisning i ämnen som har sin grund i ett samhällsproblem. Även här samspelar kultur och vetenskap. I projektet kommer olika perspektiv som Need-to-Know, Functional och Have-Cause-to-Know att lyftas fram genom den lokala kulturen (Aikenhead 2006 sid.31f)

3.4.3 Vad ska undervisningen lyfta fram?

När det gäller undervisning för hållbar utveckling ger styrdokumentet liten vägledning om vad utbildningen ska innehålla eller vad det är som ska lyftas fram.

På väg mot pluralism- Elever i situerade samtal om hållbar utveckling är Iann Lundegårds avhandling från 2007. Den bygger på undersökningar av processer när elever samtalar om framtidsfrågor och hållbar utveckling. I avhandlingen studeras hur eleverna genom att samtala om konflikter, resurser och solidaritet utvecklas och hur samtalen bidrar till pluralism. Det sker med en historisk bakgrund där miljöfrågor handlat om naturstudier och naturupplevelser. Resonemangen att miljöarbete ska bedrivas inom de naturorienterade ämnena bygger på föreställningen om att ökad kunskap om naturen ger ökad medvetenhet och vilja till förändring. I opposition till denna starka koppling mellan naturstudier och miljöfrågor har det vuxit fram en ny sorts miljöundervisning som bottenar i sociala frågor om konflikter och som uppmuntrar kritiskt tänkande. Eleverna, menar Lundegård måste i utbildning för hållbar utveckling vara med och formulera vad som är viktigt.

I avhandlingens sammanfattande sista kapitel ger Iann Lundegård ”åtta didaktiska spelregler”, dessa presenteras i Bilaga 2. Spelreglerna är tänkta som en vägledning för den som vill skapa konstruktiva miljöer för att stödja elevers lärande för hållbar utveckling. Spelreglerna visar både på vad undervisningen ska lyfta fram, varför det ska göras och hur det ska göras. Jag har här valt ut de tre didaktiska spelregler som mest renodlat besvarar frågan ”Vad ska undervisningen innehålla?”

Tre av Iann Lundegårds didaktiska spelregler

1. **Konflikter.** Undervisningen behöver understödja elevens möjligheter att aktivt urskilja vilka mellanmänskliga konflikter som ligger bakom de fenomen som naturligt kommer upp på agendan.
2. **Val.** Genom att undervisningen vågar lyfta kontroversiella frågor och utmana för givet tagna föreställningar kan den stimulera eleven till att ta egna initiativ och att finna på som kan vara kontroversiellt och vad som kräver ställningstagande.

3. **Helhet.** För att hållbarhetsfrågorna som är komplexa till sin karaktär ska kunna bli meningsfulla och bilda helhet för eleverna behöver undervisningen synliggöra hur de relateras till varandra. Genom att de länkas tillbaka till en historia och kopplas framåt till ett syfte kan de bilda en meningsfull kontext.

3.5 Ämnesöverskridande utbildning för hållbar utveckling.

”Beträffande arbetet för hållbar utveckling finns det inget självklart fast mål att arbeta mot utan ambitionen är att komma så nära ett tänkt mål som möjligt” (Högskoleverket 2005:47 R sid.52).

Här redovisas Läroplanens, Baltic 21, Skolverkets och Inger Björneloos beskrivningar av hur skolan ska möta komplexiteten i hållbar utveckling genom integration och gränsöverskridande arbete.

I första kapitlet av Läroplanen för de frivilliga skolformerna definieras skolans uppdrag och de gemensamma uppgifterna.

Eleverna ska kunna orientera sig i en komplex verklighet med stort informationsflöde och snabb förändringstakt. Genom studierna ska eleverna skaffa sig en grund för livslångt lärande. Förändringar i arbetslivet, ny teknologi, internationalisering och miljöfrågans komplexitet ställer nya krav på människors kunskaper och sätt att arbeta. Utvecklingen i yrkeslivet innebär bl.a. att det behövs gränsöverskridanden mellan olika yrkesområden och att krav ställs på medvetenhet om såväl egen som andras kompetens (Läraryrket 2005 sid. 39).

I Baltic 21 är formuleringen.

Målet skall inkluderas i alla läroplaner eller motsvarande dokument beroende på utbildningsnivå, och kursplaner samt utgöra en del i ett livslångt och livsvitt lärande. Det skall integreras i existerande ämnen och discipliner men också utvecklas som speciella kurser. Det inbördes samspelet mellan naturvetenskap och samhällsvetenskap måste stärkas (Regeringskansliet 2002 sid. 7).

I Myndigheten för skolutvecklings publikation ”Lärande om hållbar utveckling” slår man fast att:

Hållbar utveckling ska vara ett sammanknyttande perspektiv som hjälper lärande och lärare att relatera nya kunskaper till det som tidigare lärts och att koppla samman kunskaper och perspektiv från olika ämnen. Ämnesövergripande samarbeten blir därmed ett viktigt inslag i perspektivet hållbar utveckling (Myndigheten för skolutveckling 2004 sid.15).

Under rubriken ”Stora frågor ska in under smala ämnesrubriker” redogör Inger Björneloo för hur komplexiteten i hållbarhetsfrågorna fungerar i skolans ämnesuppdelade struktur. För att lyckas måste ämnena finna något som binder dem samman. Kan man uppnå det så blir det en helhet som är något mer och annorlunda än summan av delarna. Som förslag ges autentiska problem utanför skolans värld som både är relevanta och aktuella. För att underlätta för ämnesintegrerad undervisning behöver lärarnas kompetens vidgas. De strama strukturerna som finns inom utbildningen är ett hinder för integration (Björneloo 2006 sid.51f).

Sammanfattningsvis är begrepp som gränsöverskridande arbete, lärarnas kompetensutveckling, att bryta strama strukturer, integration, samspel mellan naturvetenskap och samhällsvetenskap de svar som ges för att möta komplexiteten.

4. Arbetets upplägg och genomförande

4.1 Vetenskapsteoretiska betraktelsesätt

Jag har valt att utgå från två vetenskapsteoretiska betraktelsesätt.

Positivismen har sina rötter i en empirisk/naturvetenskaplig tradition. Positivismen tror på vetenskap som är utvecklande för mänskligheten. Genom att bryta ner det komplexa till små delar kan de mätas och organiseras. Positivismen undersöker det som kan mätas. Följaktligen så anses det inom denna tradition att sådant som inte kan undersökas empiriskt, till exempel värderingar eller känslor, inte är vetenskap (Patel & Davidsson 2003 sid.26f).

Hermeneutiken är positivismens raka motsats. I detta betraktelsesätt är tolkningen central och går ut på att forskaren undersöker människans grundbetingelser och livsvärden. Språket har en framträdande roll och hermeneutiken används ofta för att skapa kvalitativ förståelse (Patel & Davidsson 2003 sid. 28).

Jag har i intervjuundersökningen valt ett hermeneutiskt synsätt eftersom jag i uppsatsen arbetar med sådana frågor som omfattar tyckande, erfarenheter, idéer och förslag. Syftet med min uppsats är att förstå och förklara samt ge förslag på hur hållbar utveckling kan integreras i ämnet Företagsekonomi. När jag tagit fram ett förslag på ämnesinnehåll ska detta stämmas av i ett elevmöte via enkät. Det kan ses från ett positivistiskt perspektiv då enkäten kommer att sammanställas efter hur många elever som valt respektive ämnesförslag.

4.2 Datainsamlingsmetod

För att samla in nödvändig data till uppsatsen använder jag mig främst av litteratur men även Internet. De källor jag använder redovisas i uppsatsen.

4.2.1 Litteraturstudier

Sökning av litteratur

Sökning av litteratur gjordes i Göteborgs universitetsbiblioteks system Gunda. Jag har också fått tips på litteratur av min handledare Christina Kärrqvist. Min ambition i samband med uppsatsen har varit att så långt det är möjligt enbart använda mig av originalkällor.

Sökord

Följande sökord har använts: hållbar utveckling, hållbar utveckling företagande, Företagsekonomi för gymnasiet, utbildning för hållbar utveckling, hållbarhetsredovisning, Engelska sökord: Tripple bottom line, Trunkering av ord användes vid flera tillfällen.

Metod läroböcker

För att kunna undersöka vad läroböckerna säger om hållbar utveckling valde jag att utgå från de läroböcker i Företagsekonomi A och B som finns i pedagogiska bibliotekets läroboksarkiv. Den urvalsmetod som bibliotekets personal använder för att få tillräckligt stort antal böcker och de mest använda läromedlen anser jag uppfylla de krav som denna uppsats har.

Jag fann åtta böcker fördelade på tre förlag. De läroböcker jag själv använt i undervisning fanns alla i pedagogiska bibliotekets samling. Böckerna är referensexemplar. För att undersöka böckernas innehåll valde jag att studera respektive boks index. Jag valde att söka efter orden hållbar utveckling och ord som börjar på miljö.

4.2.2 Studier via Internet

Jag har använt hemsidorna från; organisationer jag intervjuat, Skolverkets hemsida, Regeringskansliets hemsida, Göteborgs kommuns hemsida, NE.

Jag har också använt sökmotorer på internet. De sökord jag använt är ; hållbar utveckling, hållbarhetsredovisning, utbildning för hållbar utveckling.

4.3 Metod och metodval

Med tanke på undersökningens syfte har jag valt en kvalitativ metod för intervjuerna. Anledningen var att jag ville få en bild av hur respondenterna tänker kring begreppen hållbar utveckling och företagande. Patel och Davidsson säger i sin bok *Forskningsmetodikens grunder* att kvalitativa intervjuer har så gott som alltid en låg grad av standardisering, dvs. frågorna som intervjuaren ställer ger utrymme för intervjupersonen att svara med egna ord (Patel & Davidsson 2003 sid.78). Jag valde dock att arbeta fram en intervjumall. Samma frågor ställdes till samtliga respondenter och ordningsföljden var den samma.

Efter att intervjuerna genomförts och sammanställts har resultatet tolkats. Detta tillsammans med studier av kursplanen gav mig uppslag som i nästa steg användes för att ta fram det förslag på ämnesinnehåll som uppsatsen syftar till.

Förslaget presenterades för elever och en enkätundersökning genomfördes. Metoden vid enkätundersökningen kan mer beskrivas som en kvalitativ metod. Syftet med den var att få kunskap om vilka områden eleverna tyckte var mest intressanta.

4.3.1 Intervjuer

Jag har intervjuat representanter för fem organisationer.

- Ekocentrum, Anders Lund (EKO)
- Business Region Göteborg, Bernt Svensén (BRG)
- Svenskt Näringsliv, Göran Norén (SVN)
- Nutek, Stefan Nordin (NUTEK)
- Branschorganisationen för revisorer och rådgivare, Åse Bäckström (FAR SRS)

Val av undersökningsgrupp

Skälet att jag valde dessa var att jag ville ha organisationer som har/är:

- Breddperspektiv på frågan hållbar utveckling – företagande
- Aktuella i sitt arbete med hållbar utveckling
- Kunskapsperspektiv på frågan i förhållande till ämnet Företagsekonomi
- Inte direkt förknippade med ett företag eller en verksamhet
- Ville ha spridning både lokalt (EKO) (BRG) och nationellt (SVN) (NUTEK) (FAR SRS)

Beskrivning av undersökningsförfarandet, intervjuer

Jag tog fram intervjufrågorna och strukturerade dem i en intervjumall (Bilaga 3). Frågorna ställdes en efter en till respektive respondent. Eventuella följdfrågor ställdes fritt i intervjun, främst vid behov om jag behövde få något svar förtydligat eller om det var något i svaret som jag inte förstod.

Varje intervjutillfälle tog mellan 30 till 45 minuter att genomföra. Jag förde anteckningar under intervjun.

En av intervjuerna skedde vid ett personligt möte, de andra genomfördes som telefonintervjuer, detta på grund av att respondenterna söktes på annan ort (Stockholm) eller inte hade möjlighet att möta mig personligen.

Innan intervjun tog jag kontakt med respondenterna via mail. I detta mail redogjorde jag för undersökningens syfte och frågade om de ville delta. Samtliga tillfrågade tackade ja.

Efter att intervjuerna hade skrivits ut skickades utskriften till respondenten för att denne skulle kunna läsa igenom och godkänna innehållet. Samtliga respondenter hörde av sig och meddelade att innehållet var korrekt.

4.3.2 Enkäten

Utifrån de svar jag fick i intervjuundersökningen och den vägledning styrdokumentet ger togs ett förslag till ämnesinnehåll för hållbar utveckling i ämnet Företagsekonomi fram. En enkät sattes samman (Bilaga 4). Jag tog kontakt med en skola i Väst Sverige och bad om tillåtelse att få genomföra enkätundersökningen.

Val av undersökningsgrupp - enkäten

- Åk 3 gymnasiet
- Skolan skulle inte ha utpräglad specialinriktning
- Elever som läser ämnet Företagsekonomi
- Eleverna ska ha läst både A och B kursen
- Klassen skulle vara tillgänglig

Beskrivning av undersökningsförfarandet, enkätundersökning

- Först träffade jag hela klassen och presenterade mig och syftet med enkäten
- Därefter delades klassen upp i två grupper vilka jag träffade separat. Då presenterades kort vad hållbar utveckling är i allmänhet och vad det kan innebära för företagande
- Frågor kring hållbar utveckling och enkäten besvarades
- Enkäten lämnades ut
- Eleverna svarade på enkäten enskilt
- Enkätsvaren samlade in
- Avslutningsvis frågade jag om eleverna undrade över något

Eleverna ombads att välja ut och rangordna de fem förslag till innehåll för ämnet Företagsekonomi och hållbar utveckling som de ansåg som mest intressanta. För varje förstaplacering fick ämnesförslaget fem poäng, för varje andra placering gavs fyra poäng och så vidare.

4.3.3 Validitet och Reliabilitet

För att ett forskningsresultat ska få ett vetenskapligt värde används termerna reliabilitet och validitet. Att vi undersöker det vi avser är validitet och att vi gör det på rätt sätt är reliabilitet. Validitet och reliabilitet står i ett visst förhållande till varandra som gör att vi inte bara kan koncentrera oss på det ena och låta bli det andra (Patel & Davidsson 2003 sid. 98f).

Genom att väl sätta mig in i frågan om hållbar utveckling och företagande ökar validiteten i mitt arbete. De organisationer och respondenter jag i undersökningen vände mig till är erkänt mycket kunniga på området vilket också bidrar till god validitet. Att det sker intervjuareffekter vid personliga möten och vid telefonintervjuer är oundvikligt. I enkätundersökningen tror jag att intervjuareffekterna blir mindre. Jag kan inte utesluta att en ny undersökning med samma bakgrund och målsättning skulle ge ett annat resultat.

4.3.4 Analysmetod

Intervjuer

Utgångspunkten för analysen av intervjuerna var frågorna i intervjumallen. Eftersom samtliga respondenter fått samma frågor framgick det tydligt vilken fråga de svarat på. Efter att intervjuerna skrivits ut gjorde jag en sammanställning där svaren inom varje fråga kategoriserades. Jag förde sen samman svaren för de respondenter som svarat inom samma kategori. På det sättet kunde jag få en bild av hur många av respondenterna som i sitt svar rört sig inom samma kategori.

Enkäter

Svaren från enkäterna räknades samman och en rangordning av vilka ämnesförslag eleverna fann mest intressanta gjordes.

4.3.5 Etiska frågor i samband med undersökningen

Innan intervjuerna och vid enkätundersökningen tillfrågades respondenterna om de ville medverka i undersökningen.

Vid intervjuundersökningen kom denna förfrågan en vecka innan intervjuerna startade vilket gav respondenterna tid att ta ställning för eller emot ett deltagande. Vid detta tillfälle skickades också frågeställningarna. Både i informationen före och i samband med intervjuerna förklarades syftet med undersökningen, att deltagandet var frivilligt och att respondenten kunde välja att avstå att svara på någon fråga.

Jag skickade utskriften av intervjuerna till respondenterna för att de skulle kunna se vad jag skrivit och ifall jag hade missuppfattat något. Samtliga respondenter återkom till mig och på det sättet fick jag ett klartecken att använda materialet i uppsatsen.

Vid enkätundersökningen skedde förfrågan i samband med den introduktionssamling som ägde rum i anslutning till undersökningen. Vid enkätundersökningen garanterades respondenterna anonymitet. Vid det tillfället förklarades också syftet med undersökningen.

5 Resultatredovisning

I denna del kommer jag att redovisa resultatet av uppsatsens undersökningar. Jag börjar med intervjuerna, för att sedan gå över till förslaget på ämnesinnehåll och slutligen redovisas enkätundersökningen.

5.1 Intervjuer med organisationerna

Syftet med intervjuerna var att de skulle ge ett vidare perspektiv på ett relevant ämnesinnehåll. Resultaten redovisas under respektive fråga där svaren förts samman i underkategorier.

Antal svar avser hur många kommentarer eller svar jag fått in gällande svarskategorin. En organisation kan förekomma inom fler än en kategori.

Fråga 1. På vilket sätt arbetar din organisation med hållbar utveckling?

<i>Svarskategorier</i>	<i>Antal svar</i>
Stötta företag och organisationer	4
Arbetar för ökad kunskap i miljöfrågor och Opinionsbildning	4
Synliggöra miljölösningar	1
Dela ut Miljöpris och stipendier	2
Etik och CSR*	2

* CSR (Corporate Social Responsibility), vilket enligt respondenten innebär att företagen förbinder sig att respektera mänskliga rättigheter, grundläggande arbetsrättsprinciper och grundläggande miljöstandarder oavsett var i världen de verkar.

Fråga 2. Vad är det som driver företag att arbeta med hållbar utveckling?

<i>Svarskategorier</i>	<i>Antal svar</i>
Ekonomiska aspekter i allmänhet, Kostnadseffektivitet, Resursanvändande	4
Etik och CSR	3
Hållbar utveckling som affärsidé, Entreprenörskap	1

Fråga 3. Vad ska ungdomar som läser företagsekonomi lära sig om hållbar utveckling?

<i>Svarskategorier</i>	<i>Antal svar</i>
Allt har en kostnad/ett pris även det som idag är gratis	2
Effekter av begränsade resurser gällande råvaruanvändning	2
Utvidgat ämnesinnehåll företagsekonomi, gällande kalkyl, gällande miljöekonomi	2
Utbildning via verkliga exempel Inköparrollen	1
Framtidstro	2
Historiskt perspektiv	1
Lönsamhet via arbete med hållbar utveckling	1
Politiska styrmedel som påverkar företagens sätt att arbeta med hållbar utveckling	1

Fråga 4. På vilket sätt tror du att hållbar utveckling kommer att vara en framgångsfaktor för företag i framtiden?

<i>Svarskategorier</i>	<i>Antal svar</i>
Smart råvaruanvändning, återvinning,	4
Minskad energianvändning, andra energikällor	1
Konsekvenserna att inte arbeta med frågan kommer vara ödesdigra, en ”om inte”...fråga	1
Befolkningsutveckling, eventuellt miljöflyktingar	1
Att räkna med och förhålla sig rätt till klimatfrågorna	1
Hållbar utveckling – en framtida demokratifråga som företagande verkar i	2
Etik och CSR	1

Sammanfattning:

Respondenterna menar att samma sak som får företagen att arbeta med hållbar utveckling idag kommer att vara framgångsfaktorerna i framtiden, att spara pengar genom ett smart resursanvändande, återvinning och kostnadseffektivitet. Respondenterna menar att etik och CSR är viktiga aspekter för företagen och i framtiden. På samma tema talar en av respondenterna om att konsekvenserna av att inte arbeta med frågan i framtiden kommer att vara allvarliga. Svaren gällande vad ungdomar som läser Företagsekonomi ska lära sig om hållbar utveckling är delvis sådant som kan införlivas i ämnets kärnområden. Den andra delen är områden som idag faller utanför ämnets kärnområden exempelvis framtidstro och helhetssyn på hållbar utveckling, att förstå hur hållbar utveckling hänger ihop socialt, ekonomiskt, miljömässigt.

5.2 Förslag till ämnesinnehåll för hållbar utveckling i ämnet företagsekonomi

Efter att ha tagit del av organisationernas tankar om arbetet med hållbar utveckling och företagande och sett hur många svar varje kategori fått togs följande förslag till ämnesinnehåll fram.

- **Hållbar utveckling för företagen**
Hur blev hållbar utveckling en del av företagets verksamhet?
Hur arbetar företag med hållbar utveckling?
- **Hållbar utveckling i vår ekonomiska historia**
Hur har tankar om hållbar utveckling påverkat vår ekonomiska historia?
Vilka förbättringar har företag gjort med tanke på hållbar utveckling?
- **Yrkesgrupper som arbetar med hållbar utveckling i företagen**
Hur påverkar företagsledningen arbetet med hållbar utveckling?
Hur påverkar inköparen arbetet med hållbar utveckling?
Hur påverkar teknikern arbetet med hållbar utveckling?
- **Redovisning av arbetet med hållbar utveckling**
Vad är en hållbarhetsredovisning?
Hur visas arbetet med hållbar utveckling i företagets årsredovisning?
- **Hållbar utveckling i företagets kalkyler**

Hur kan företagets kostnader förändras vid inköp av utsläppsätter?
 Hur förändras kostnaderna när den som tillverkar en vara också ska ta hand om den när den inte används längre?
 Hur förändras företagets kostnader när naturtillgångar börjar ta slut?

- **Resurssmart lönsamhet**
 Hur kan teknik och ekonomi utvecklas tillsammans för bättre hållbar utveckling?
 Vilka företag har gjort miljösmarta lösningar?
- **Miljöproblem är en affärsidé**
 Hur affärsidéer bygger på behov om hållbar utveckling?
 Hur har företag gjort miljöproblem till en affärsidé?
- **Företagets varumärke och hållbar utveckling**
 Kan ett företag få Goodwill av att arbeta med hållbar utveckling?
 Kan ett företag få Badwill av att inte arbeta med hållbar utveckling?
 Hur marknadsför företagen sitt arbete med hållbar utveckling?

5.3 Enkätundersökning

Här följer en sammanställning av hur enkätundersökningen utföll.

<i>Ämnesförslag</i>	<i>Antal poäng</i>	<i>Placering</i>
Hållbar utveckling för företagen.	53	1
Hållbar utveckling i vår ekonomiska historia	20	8
Yrkesgrupper som arbetar med hållbar utveckling i företagen.	37	5
Redovisning av arbetet med hållbar utveckling.	33	6
Hållbar utveckling i företagets kalkyler	43	Delad 2
Resurssmart lönsamhet	40	4
Miljöproblem är en affärsidé	43	Delad 2
Företagets varumärke och hållbar utveckling	31	7

Sammanfattning

Det är intressant att konstatera att eleverna rangordnar baskunskaper som det mest intressanta och att de efterföljande valen är sådana företagsekonomiska områden som de är förtrogna med.

6 Slutdiskussion

Syftet med uppsatsen, att ge ett förslag till ett ämnesinnehåll för hållbar utveckling i ämnet Företagsekonomi togs fram med hjälp av grundläggande litteraturstudier och den intervjuundersökning av fem organisationer som i sin dagliga verksamhet arbetar med frågor om hållbar utveckling och företagande. Detta förslag presenterade jag för en grupp elever som studerar ämnet Företagsekonomi. De rangordnade med hjälp av en enkätundersökning förslagen och det gav en bild av vilka områden som dessa elever ansåg vara mest relevanta.

Analysen utgår från de tre förslag till ämnesinnehåll som eleverna i enkäten ansåg vara mest intressanta. Dessa är:

- **Hållbar utveckling för företagen**

Hur blev hållbar utveckling en del av företagets verksamhet?

Hur arbetar företag med hållbar utveckling?

- **Miljöproblem är en affärsidé**

Hur affärsidéer bygger på behov om hållbar utveckling?

Hur har företag gjort miljöproblem till en affärsidé?

- **Hållbar utveckling i företagets kalkyler**

Hur kan företagets kostnader förändras vid inköp av utsläppsrätter?

Hur förändras kostnaderna när den som tillverkar en vara också ska ta hand om den när den inte används längre?

Hur förändras företagets kostnader när naturtillgångar börjar ta slut?

I diskussionen gör jag en koppling mellan kursplanen för ämnet Företagsekonomi på gymnasiet och mitt ämnesförslag för hållbar utveckling. Det gör jag för att se hur innehållet knyter an till kärnområdena i kursen. Därefter granskas ämnesförslagen ur ett relevansperspektiv. Det sker med utgångspunkt från tre av Aikenheads perspektiv. Intervjuerna med organisationerna gjorde mig medveten om att det finns frågor gällande hållbar utveckling som för att bli framgångsrika ur utbildningssynpunkt kräver samarbete över de traditionella ämnesgränserna. För att sätta in ämnet Företagsekonomi i ett didaktiskt sammanhang och tydliggöra möjligheter för ämnesintegration har jag valt att använda mig av tre av Iann Lundegårds didaktiska spelregler.

Elevernas topp tre val gällande förslag av ämnesinnehåll för Hållbar Utveckling

Allmänt företag
Affärsidéer
Kalkylering

Kursplan 4 syften:

1. Utveckla förmågan att analysera, kritiskt bedöma problem med lämpliga metoder lösa dessa.

2 Förståelsen företags och org roll, villkor i samhället.

3 Utveckla förmågan att kunna påverka beslut som är viktiga för företagen, samhället och för individen själv

4 Syftar till att stimulera intresset för entreprenörskap, utveckla förmågan att ta initiativ och ansvar.

Aikenhead 3 perspektiv i uppsatsen

*"Functional Science" =
Företagen*

*"Wish they know" =
Skolan och den akademiska världen*

*Enticed to know =
Media, Samhälle*

Lundegårds Spelregler:

Konflikter
Val
Helhet

6.1.1 Ämnesförslaget och kursplanen för Företagsekonomi

Här följer en diskussion om hur ämnesförslaget knyter an till fyra syftesformuleringar i kursplanen för ämnet Företagsekonomi.

Ur kursplanen

Utbildningen i ämnet företagsekonomi syftar till att utveckla förmågan att analysera och kritiskt bedöma företagsekonomiska problem samt att med hjälp av lämpliga metoder lösa dessa.

Resultatberäkningar och likviditetsbedömningar är metoder som används för att förutse företagets investeringsmöjlighet och överlevnadsförmåga på lång och kort sikt. Då används redovisningsmetoder och kalkylmodeller av olika slag.

För att integrera arbetet för hållbar utveckling kan utbetalningar och kostnader för miljöarbete och utsläppsrätter tas med i kalkylering och redovisning. Genom att beräkna risken av minskade intäkter i samband med badwill på grund av misslyckat hållbarhetsarbete kan eleven få en bild av sambandet mellan hållbar utveckling, kunden och företagets resultat. Genom att beräkna intäkter och inbetalningar till följd av goodwill får eleven kännedom om den positiva påverkan på resultatet som arbetet med hållbar utveckling kan medföra.

Ur kursplanen

Ämnet företagsekonomi syftar även till att öka förståelsen av företags och organisationers roll och villkor i samhället.

De affärsidéer som företagen arbetar utifrån bygger på behov som finns i det samhälle där de verkar. Undervisningen om företagets affärsidéer är ett basmoment som återkommer i flera olika sammanhang under kurserna. När samhället förändras skapas nya behov som ger möjlighet till nya affärsidéer.

Genom att visa på företag med affärsidéer som utgår från behov skapade genom arbetet med hållbar utveckling kan skolan visa att hållbar utveckling skapar affärsmöjligheter.

Ur kursplanen

Utbildningen utvecklar förmågan att i förvärvslivet liksom i samhällslivet i övrigt kunna påverka beslut som är viktiga för företagen, samhället och för individen själv.

Kunskaper om kopplingen mellan vad hållbar utveckling innebär för företagen och för samhället ökar förståelsen för de övergripande frågorna. När eleven vet hur företagen arbetar med hållbar utveckling och hur de redovisar det arbetet ökar elevens möjligheterna att påverka samhället för ett bättre företagarklimat och för hållbar utveckling.

När eleverna får undervisning i hur företagen marknadsför sitt hållbarhetsarbete ökar förståelsen för hur marknaderna påverkas av företagets agerande. När kunderna styr sin konsumtion till företag med gott rykte. När arbetssökande i första hand söker sig till företag som arbetar långsiktigt med lönsamhet, miljöfrågor och sociala frågor. Då är hållbarhetsfrågorna en del av individens vardag, företagets verksamhet och samhället.

Ur kursplanen

Entreprenörskap och företagsutveckling har stor betydelse för samhällets utveckling och för sysselsättningen. Utbildningen syftar till att stimulera intresset för entreprenörskap och att utveckla förmågan att ta initiativ och ansvar.

Många entreprenörer startar sin verksamhet i enskild firma eller i fåmansföretag. Då måste entreprenören själv ha de grundläggande kunskaperna som krävs för att driva ett företag. Därför bör eleverna under gymnasietiden bli medvetna om hur miljölagstiftning och tillståndsgivning i miljöfrågor påverkar företagets verksamhet eftersom detta förbereder för framtida entreprenörskap. Företagsekonomins kärnområden bör innehålla integrerade delar av vad hållbar utveckling innebär för företaget. Redovisningsavsnittet bör innehålla löpande redovisning, bokslut och hållbarhetsredovisning. Kalkylering och marknadsföring bör lyfta fram hur företagets eget agerande påverkar relationen till kunderna och företagets resultat.

6.1.2 Ämnesförslagen ur tre av Aikenheads perspektiv

Det konkreta ämnesinnehållet i en kurs baseras på skilda behov och önskemål. De kanaliseras från lärare och elever men också från samhället. Dessa olika perspektiv beskriver Glen S Aikenhead i sin bok *Science Education for Everyday Life*.

Ämnet Företagsekonomi har vetenskaplig grund och bygger på den forskning som bedrivs på de företagsekonomiska fakulteterna. Samtidigt består ämnet av metoder som har arbetats fram för att lösa praktiska problem i företagen. I en dimension är ämnet också yrkesförberedande. En del av eleverna söker de företagsekonomiska kurserna för att de direkt eller indirekt vill arbeta med företagsekonomiska arbetsuppgifter.

Det traditionella, akademiska perspektivet ”**Wish-they-Know-Science**” genomsyrar till stor del dagens skola. Relevans för ämnesinnehållet kommer ”ovanifrån”, från riksdag, regering, skolledning eller lärare. Detta perspektiv är lämpligt för den traditionella katederundervisningen. De områden som eleverna fann mest intressanta gällande hållbar utveckling var tämligen traditionella och känns inte främmande om de skulle betraktas ur ett ”Wish-they-Know” perspektiv.

Då hållbar utveckling i relation till annat ämnesinnehåll i Företagsekonomi har en kort historia och ännu inte etablerats i ämnet kan det vara svårt för skolan att söka internt efter relevant innehåll. Arbete med hållbar utveckling har pågått inom företagen under flera år. Det gör det relevant för skolan att söka samarbete med näringslivet i hållbarhetsfrågor. Hos företagen finns aktuell kunskap. Därför valde jag i undersökningen att se på innehållet med utgångspunkt från det perspektiv Aikenhead kallar ”**Functional Science**”.

I kursen Företagsekonomi finns direkta kopplingar till yrkesroller. Det medför att flera moment i undervisningen kan kopplas till yrket på ett naturligt och verklighetsnära sätt. Om sambanden mellan yrkeslivet och undervisningen blir tydligt menar Aikenhead att elever uppfattar undervisningen som relevant. Därför tycker jag att de metoder som företagen har att arbeta för hållbar utveckling bör användas i undervisningen på ett sätt som är så likt näringslivets som möjligt. På det viset närmar vi oss ett funktionellt perspektiv. Verklighetsanknytningen av undervisningen underlättar för eleven att sätta in kunskapen i ett större sammanhang. Det leder till bättre förutsättningar för att kritiskt granska och kommunicera kring det genomförda arbetet. Har man också möjligheter att använda samma IT- verktyg som näringslivet använder förstärks den praktiska användningen av kunskapen.

De två perspektiven ”Wish-they-Know-Science” och ”Functional Science” kan samverka. Aikenhead säger att när representanter för näringslivet blir delaktiga i skolans verksamhet för att förmedla praktiska kunskaper visar det sig att även inläringen av Wish-they-Knew Science underlättas.

Ett tredje perspektiv som Aikenhead tar upp är ”**Enticed-to-Know Science**” som kan översättas med ”lockad till kunskap”. Det är kunskap som kommer till oss från exempelvis media eller via Internet med information där vetenskap blandas med nyhetsjournalistik. Informationen har gjorts mer tillgänglig och spetsinriktad för att nå fram.

Katastrofer, överhängande faror och moraliska frågor blandas med vetenskap som kan skifta i kvalitet. Rätt eller fel, här handlar det om att få uppmärksamhet. Det leder till att det krävs ett stort mått av ifrågasättande. Skolan kan dock ha stor nytta av mediernas professionalism och använda medierna inte minst för att skapa intresse och som en utgångspunkt i utbildningen.

6.1.3 Tre av Lundegårds didaktiska spelregler

I sin avhandling På väg mot pluralism *Elever i situerade samtal kring hållbar utveckling* formulerar Iann Lundegård åtta didaktiska spelregler som han menar bidrar till en bra diskussion om hållbar utveckling. De är viktiga för att eleverna ska få ett brett, även historiskt perspektiv på frågorna. Då kan eleven beredas möjlighet att verkligen förstå vad företagen ska och kan göra för hållbar utveckling, var konflikterna finns, vad som kan vara kontroversiellt och vilka frågor som kräver ställningstagande. Det är svårt att kunna ta så breda grepp i ett enskilt ämne. För det krävs ämnesintegration.

Sammanfattning slutdiskussion

Syftet med min uppsats är att ta fram ett förslag på ämnesinnehåll gällande utbildning för hållbar utveckling i ämnet Företagsekonomi. Utifrån styrdokument, näringslivsorganisationer och elever har jag arbetat fram ett sådant förslag.

Ordet ”kan” i den underliggande frågeställningen syftet ”Vilket innehåll kan en relevant och aktuell utbildning gällande hållbar utveckling inom ämnet Företagsekonomi ha?” kom att bli central. Under arbetet har det blivit tydligt för mig att tankarna kring *hur* ett ämnesinnehåll ska tas fram för en komplex fråga såsom hållbar utveckling är nog så viktiga som det slutliga förslaget.

En annan av de underliggande frågeställningarna var ”Vad är hållbar utveckling?”

Jag har vänt och vridit på den frågan med hjälp av begrepp, definitioner och historik.

Idag tror jag att det är en fråga som inte har ett enhetligt, slutgiltigt svar. Det är en fråga vars svar är i ständig förändring.

En tredje underliggande frågeställning var vad skolans styrdokument säger om hållbar utveckling? Jag har sett att styrdokumenten tydligt säger att vi ska arbeta med hållbar utveckling i skolan, vad ämnet ska innehålla framgår däremot inte med tydlighet.

Hållbar utveckling skiljer sig från de traditionella skolämnena genom att det spänner över flera discipliner. Ämnets innehåll och inriktning påverkas av såväl trender, tekniska innovationer som politiska beslut. En slutsats av det menar jag är att när ämnesinnehåll för hållbar utveckling ska arbetas fram bör ämnet belysas ur olika perspektiv. Det för också med

sig att ett framtaget ämnesinnehåll för hållbar utveckling har ett kort ”bäst före datum” och måste regelbundet arbetas om. Jag tycker, efter att ha arbetat med uppsatsen att det i ämnet Företagsekonomi finns ett flertal kärnområden som på ett naturligt sätt kan innehålla moment som kan kopplas samman med hållbar utveckling. Med utgångspunkt från elevernas kunskaper i ämnet kan aspekter av hållbar utveckling föras in i ämnets kärnområden. Utmaningen är att

identifiera och konkretisera vad hållbar utveckling kan innebära för dessa områden med verklighetsanknutna exempel. Ett framgångsrikt arbete för hållbar utveckling i ämnet Företagsekonomi sker i flera processer och på flera nivåer.

Att ett ämne kan ses ur olika perspektiv beroende på vad och varför utbildning ska ske blev tydligt i undersökningen och jag menar att det är positivt och ibland nödvändigt att söka perspektiv utanför skolan. Inte minst när det gäller hur företag och organisationer arbetar med hållbar utveckling. Ett annat perspektiv på kunskap om hållbar utveckling är det vi medborgare får via medias ibland alltför sensationslystna rapportering. Skolan kan dock ha nytta av det perspektivet som en intressant utgångspunkt i undervisningen.

Två av de fem organisationerna som jag intervjuade lyfte fram vikten av att skolan tar upp framtidstro och historiska perspektiv gällande hållbar utveckling. Det är perspektiv som kräver en bredare ansats än vad ämnet Företagsekonomi kan ge. En slutsats blev därför att det skulle vara önskvärt att utbildning för hållbar utveckling i ämnet ska ske som en del i ett större sammanhang. Det innebär att arbetet för hållbar utveckling delvis sker genom ämnesintegration.

Jag menar att möjligheterna att nå fram till ett konstruktivt samarbete gällande hållbar utveckling över ämnesgränserna ökar radikalt när respektive ämneslärare har ett eget perspektiv att bidra med. Det första steget att komma dithän är att jag som ämneslärare blir klar över vad mitt ämne kan och bör ta upp beträffande hållbar utveckling. Det är det som gjort att jag känt att det är konstruktivt att arbeta med ämnesförslaget med utgångspunkt från ett företagarperspektiv.

Att föra in arbetet med hållbar utveckling i ett ämne handlar i första hand om att utveckla och sätta nytt ljus på de grundkunskaper som redan förmedlas. Det är i första hand inte något nytt som ska läras ut. Snarare är det fråga om nya perspektiv på det vi redan gör. Frågor om hållbar utveckling har sedan flera år tillbaka på olika sätt och i olika grad styrt företagets verksamhet. Hållbar utveckling i ämnet Företagsekonomi handlar snarare om ett annat och delvis nytt angreppssätt gällande innehåll och didaktik.

Källförteckning

Litteraturlista

Aikenhead, G S (2006). *Science Education for Everyday Life. Evidence –based practice*. New York: Teachers College Press.

Björneloo, I. (2006). *Innebörder av hållbar utveckling. En studie av lärares utsagor om undervisning*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

Blewitt, J. & Cullingford, C. (2004). *The Sustainability Curriculum; The challenge for higher education*. London: Earthscan Publications.

Ejvegård, R (2003) *Vetenskaplig metod*, Studentlitteratur, Lund

Patel, R & Davidsson, B (2003) *Forskningsmetodikens grunder: att planera , genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Högskoleverket Rapport 2005:47 R *Perspektiv på hållbar utveckling: Erfarenheter från skola och näringsliv*. Stockholm Högskoleverket.

IUCN, UNEP & WWF (1991) *Caring for the Earth-A Strategy for Sustainable Living*. Switzerland: Gland.

Lundegård, I (2007) *På väg mot pluralism. Elever i situerade samtal kring hållbar utveckling*. Stockholm: HLS Förlag

Läraryrket (2005) *Lärares handbok*. Solna: Läraryrket.

Miljö- och naturresursdepartementet (1993) *Agenda 21*. Stockholm: Nordstedts Tryckeri

Myndigheten för Skolutveckling (2004) *Hållbar utveckling i praktiken*. Stockholm: Liber Distribution.

Myndigheten för Skolutveckling (2004) *Lärande om hållbar utveckling*. Stockholm: Liber Distribution.

Regeringskansliet (2002) *Agenda 21 för utbildning för hållbar utveckling i Östersjöområdet-Baltic 21E*.

Skolverkets *kursplan för företagsekonomi* (2000) SKOLFS 2000:51.

Avhandlingar

Wikman T, (2004) *På spaning efter den goda läroboken om pedagogiska texters lärande potential*. Åbo Akademi

Artikel i tidskrift

Nelson J, *Hur används läroboken av lärare och elever?* Artikel ur tidskriften NorDiNa, nr 4 2006 s.16

Internet

Ekocentrums hemsida; <http://www.ekocentrum.se/> 2008.12.04

FAR SRS hemsida; <http://www.farsrs.se/> 2008.12.04

NUTEKs hemsida; <http://www.nutek.se/> 2008.12.04

Regeringskansliets hemsida; <http://www.regeringen.se/> 2008.12.01

Skolverkets hemsida; <http://www.skolverket.se/> 2008.12.01

Göteborgs stads hemsida; <http://www.goteborg.se/> 2008.12.01

Läroböcker Företagsekonomi A och B

Liber

E 2000 (2005)
Anderson J, Ekström C, Enqvist J, Jansson R

E 2000 (2006)
Anderson J, Ekström C, Enqvist J, Jansson R

Access (2007)
Andersson J, Kristensson A, Mauleon A,
Pihlsgård A, Åkesson A

E 2000 Combi A (2007)
Anderson J, Ekström C, Enqvist J, Jansson R
**Företagsekonomi -
en Introduktion** (2007)
Skärvad P, Olsson J

Bonnier Utbildning

Mega (2004)
Albertsson S

Goodwill (2005)
Berggren M, Egervall B, Gezelius C

Gleerups

Take off (2008)
Eriksson L, Hurtig H, Mannerfalk S

Åtta didaktiska spelregler

- 1 **Konflikter:** Undervisningen behöver understödja elevens möjligheter att aktivt urskilja vilka mellanmänniska konflikter som ligger bakom de fenomen som naturligt kommer upp på agendan.
- 2 **Val:** Genom att undervisningen vågar lyfta kontroversiella frågor och utmana för givet tagna föreställningar kan den stimulera eleven till att ta egna initiativ och att finna på som kan vara kontroversiellt och vad som kräver ställningstagande.
- 3 **DEQs:** För att synliggöra vilka valsituationer som kan sägas ligga bakom de hållbarhetsfrågor som kommer upp i ett samtal kan man fördela formulera deliberativa frågor DEQs utifrån dessa.
- 4 **Helhet:** För att hållbarhetsfrågorna som är komplexa till sin karaktär ska kunna bli meningsfulla och bilda helhet för eleverna behöver undervisningen synliggöra hur de relateras till varandra. Genom att de länkas tillbaka till en historia och kopplas framåt till ett syfte kan de bilda en meningsfull kontext.
- 5 **Förväntan och tillhörighet:** Det måste vara möjligt för eleven att själv, genom att uttrycka egna värden och känslor i förhållande till det som urskiljs, skapa en förväntan (antecipation) till innehållet i frågorna. På så sätt skapar innehållet även en helhet i förhållande till elevens egna levda liv och eleven själv (momentant) en tillhörighet till det som urskiljts.
- 6 **Identitet:** I en elevaktiv undervisning konstitueras ständigt nya identiteter, *vem*. Om det ska vara möjligt för undervisningen att påvisa pluralism och skapa *olika* identiteter, då behöver eleverna få möjlighet att tillsammans möta en mångfald av synsätt, frågeställningar och artefakter i undervisningen.
- 7 **Empowerment och pluralism:** Undervisningen behöver också göra det möjligt för eleven att handla i frihet och pluralism. Han/hon behöver få möjlighet att kliva fram på samtalsarenan som nyskapande och med empowerment. Detta görs bäst genom att man, istället för att se det som att undervisningen förbereder eleverna för något som komma skall, ser till att eleverna kommer till uttryck som politiska subjekt *i nuet, i* undervisningen.
- 8 **Social kontinuitet:** Men för att eleven ska kunna växa som ett eget subjekt behöver han/hon också påminnas om att det är först i mötet med andra som det kan ske en utveckling. Tillsammans skapar de en gemensam, om än mycket tillfällig, plattform att lösgöra sig ifrån. För att bli varse det gemensamma behöver eleverna få möjlighet att lyssna till varandra och ta del av varandras ageranden i förhållande till de frågor som kommer upp på agendan. Som lärare/vägledare i detta behöver man då och då påminna eleverna vilken utgångspunkt de för tillfället tar avstamp i och på vilket sätt de olika yttrandena skapar kontinuitet till varandra.

Bilaga 3

Intervjumall

Hållbar utveckling för ämnet företagsekonomi

Inledningsvis

Samtal kort om syftet med intervju samt undersökningen

Bakgrundsfråga:

- 1. På vilket sätt arbetar din organisation med hållbar utveckling?.*
- 2. Vad är det som driver företag att arbeta med hållbar utveckling?*
- 3. Vad ska ungdomar som läser företagsekonomi lära sig om hållbar utveckling?*
- 4. På vilket sätt tror du att hållbar utveckling kommer att vara en framgångsfaktor för företagen i framtiden?*

Bilaga 4

Enkätundersökning

Förslag på ämnesinnehåll för ämnet företagsekonomi och Hållbar utveckling.
Jag ber om din hjälp: Rangordna ditt val från 1-5

Här finns ett förslag till innehåll för ämnet företagsekonomi och hållbar utveckling. Vad av nedanstående förslag tycker du ska ingå i ämnet företagsekonomi?

Skriv 1 efter det förslag du tycker är verkar mest intressant, därefter 2,3,4 och 5

OBSERVERA – enbart 5 siffror

<p>Ämne</p> <p>Hållbar utveckling för företagen. Hur blev hållbar utveckling en del av företagets verksamhet? Hur arbetar företag med hållbar utveckling?</p>		<p>Ämne</p> <p>Resurssmart lönsamhet Hur kan teknik och ekonomi utvecklas tillsammans för bättre hållbar utveckling? Vilka företag har gjort miljösamma lösningar?</p>	
<p>Hållbar utveckling i vår ekonomiska historia Hur har tankar om hållbar utveckling påverkat vår ekonomiska historia? Vilka förbättringar har företag gjort med tanke på hållbar utveckling?</p>		<p>Miljöproblem är en affärsidé Hur affärsidéer bygger på behov om hållbar utveckling? Hur har företag gjort miljöproblem till en affärsidé?</p>	
<p>Yrkesgrupper som arbetar med hållbar utveckling i företagen. Hur påverkar företagsledningen arbetet med hållbar utveckling? Hur påverkar inköparen arbetet med hållbar utveckling? Hur påverkar teknikern arbetet med hållbar utveckling?</p>		<p>Företagets varumärke och hållbar utveckling? Kan ett företag få Goodwill av att arbeta med hållbar utveckling? Kan ett företag få Badwill av att inte arbeta med hållbar utveckling? Hur marknadsför företagen sitt arbete med hållbar utveckling?</p>	
<p>Redovisning av arbetet med hållbar utveckling. Vad är en hållbarhetsredovisning? Hur visas arbetet med hållbar utveckling i företagets årsredovisning?</p>		<p>Övrigt – Finns det något inom ämnet företagsekonomi och hållbar utveckling som du skulle vilja läsa om som inte finns med i detta förslag?</p>	
<p>Hållbar utveckling i företagets kalkyler Hur kan företagets kostnader förändras vid inköp av utsläppsrätter? Hur förändras kostnaderna när den som tillverkar en vara också ska ta hand om den när den inte används längre? Hur förändras företagets kostnader när naturtillgångar börjar ta slut?</p>			

Tack för hjälpen! Anne-Louise Wensberg